

N. Otroshchenko, V. Marakhovska. Socio-pedagogical work on the formation and development of readiness of children 6–7 years to study at school in a preschool institution. – Article.

Summary. The article reveals the essence and components of the readiness of a preschool child to study at school. The social and pedagogical characteristic of readiness of children of 6–7 years to study at school in the conditions of preschool educational institution is given, the maintenance and features of social and pedagogical work in the conditions of preschool educational institution are defined. A study was conducted to establish readiness for school for children 6–7 years old by three criteria: emotional; cognitive; behavioural.

Key words: readiness to study, school, child, senior preschool age, social and pedagogical work.

УДК 37.031

І. В. Рашковська

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри практичної психології

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ У СЕНСІ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ СІМ'Ї

Анотація. У статті аналізуються деякі функції сімейного виховання. Зокрема, виховна функція, функція психологічної безпеки, рекреативна функція. Також стаття містить результати опитування батьків із метою вивчення їхніх поглядів на стосунки в сім'ї, на час, проведений із дітьми, на сімейні цінності тощо. Нами наданий план та короткий опис семінару для батьків в рамках батьківського всеобучу, який можна використовувати в тому числі й у форматі он-лайн.

Ключові слова: функції сім'ї, виховна функція, рекреативна функція, функція психологічного захисту.

Сім'я – це те місце, де дитина вперше отримує досвід комунікацій, емоційного обміну, переживань та загальних радощів. Саме в сім'ї дитина відчуває любов, психологічний захист, навчається культурі проведення вільного часу. З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності. Батьки повинні в домашніх умовах забезпечити розумну організацію життя особистості, що розвивається, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки в різних життєвих умовах.

Успіхи сімейного виховання значною мірою залежать від організації домашнього побуту, традицій сімейного життя: порядку в сімейному господарстві, залучення дітей до розподілу бюджету сім'ї, загального режиму дня, визначення для кожного робочого місця, зокрема для навчальних занять, дотримання певних сімейних правил (кожна річ має своє місце, прийшов з прогулянки – вимий руки та ін.). Домашній затишок облагороджує дітей.

Якщо висвітлювати основні функції сім'ї, то в загальному вигляді це: матеріально-економічна функція, житлово-побутова, репродуктивна, комунікативна, виховна функція, рекреативна (функція проведення вільного часу) та функція психологічного захисту.

Мета статті – проаналізувати соціально-психологічні аспекти існування сім'ї її функцій, зокрема, виховної, рекреативної функції та функції психологічного захисту. Аналіз вищевикладених питань проводився з використанням матеріалів анкетування батьків київських шкіл.

Вивчення умов сімейного виховання дозволяє психологам та педагогам створювати цілісне уявлення про стан виховного процесу сім'ї, прогнозувати вплив сімейного середовища на дитину, проектувати відношення та зв'язки сім'ї з оточуючим світом.

Проблемами сім'ї займалось багато як іноземних, так і вітчизняних соціологів, психологів та спеціалістів різних сфер. Найбільш відомими спеціалістами в галузі соціології та психології сім'ї на Заході є І. Най, Хілл (США), Ф. Мішель (Франція), З. Тишка (Польща), Л. Чех-Сомбаті (Угорщина), А.Г. Харчев, М.С. Мацковський, І.В. Бестужев-Лада (Росія) та ін.

Українськими соціологами та психологами (Л.Р. Аза, Н.В. Лавриненко, М.Й. Боришевський, С.О. Войтович, І.С. Дьоміна, В.М. Піча, Г.О. Ковтун, В.Ф. Рибаченко, Б.О. Татенко, В.І. Зацепін, Л.М. Бучинська, О.Д. Цимбалюк, Ю.М. Якубова та ін.) вивчається ряд важливих проблем, пов'язаних із репродуктивною поведінкою сім'ї, поєднанням професійних і сімейних ролей працюючих жінок, розподілом влади та обов'язків у сім'ї тощо [5].

Сьогодні, в умовах швидких змін в усьому світі, та, зокрема в Україні, сім'я переживає багато сімей переживає кризу, що, безумовно, позначається на якості виховання дітей, на різному розумінні та виконанні сім'ями своїх функцій. Тому сучасні вчені та практики знов поставлені перед проблемою вивчення сім'ї, її основних функцій та психологічної допомоги у вихованні дітей. Так, до цієї проблеми звертаються І. Бех, О. Бондарчук, Є. Причепій, А. Черній, В. Гвоздецький та ін.; виховання дітей в сучасній сім'ї є предметом вивчення в працях Т. Алексеєнко, Л. Буніна, Н. Шевченко та ін.; соціальнопедагогічна робота з неблагополучною сім'єю є в центрі уваги розробок Н. Максимова, І. Трубавіна та ін.

У сім'ї закладаються основи фізичного, інтелектуального й морального розвитку дитини, формуються громадянські почуття, світогляд, естетичні смаки. Особистий приклад батьків, їхнє ставлення до праці, громадського життя, принципів, чесність, відповідальність, дисциплінованість, доброта і чуйність, бережливість, простота і скромність є для дитини прикладом для наслідування. Чим більше довір'я між батьками і дітьми, тим сильніший вплив сім'ї на формування особистості дитини [2, с. 185].

Особистий приклад батьків в сучасних сім'ях не завжди є прикладом для наслідування. Багато дітей (навіть молодшого шкільного віку) жаліються на те, що батьки використовують нецензурну лексику, один до одного та до дітей зокрема. Деякі учні шкіл були свідками сварок та бійок між батьками. Паління, вживання алкогольних напоїв у присутності дітей, захоплення комп'ютерними іграми, і в цей час нехтування інтересами дітей та часом, який можна провести з дитиною, є систематичною поведінкою в деяких сім'ях.

На жаль, зміни у відносинах сучасних сімей, їх відношення до дітей та проблем виховання в цілому настільки стрімко змінюються, що вчителям та шкільним психологам іноді інтуїтивно вдається відчувати, як працювати з тією чи іншою ситуацією. Тому що теоретичних розробок катастрофічно не вистачає. У цілому рівень психолого-педагогічної культури сучасних батьків і готовності молодих сімей до виховання дитини не можна визнати достатнім. Відсутність необхідних знань, несформованість умінь виховної діяльності, несприйняття досвіду батьківської родини у виконанні виховної функції, недостатність умов для повноцінного виконання інших функцій сім'ї спричиняють численні батьківські педагогічні помилки [4, с. 56].

Одним із важливих напрямків роботи шкільних психологів є робота психолога з батьками учнів школи. Психологи проводять опитування, консультації, семінари, тематичні зустрічі тощо. Не дивлячись на умови карантину та вимушене он-лайн навчання, зустрічі з батьками учнів є невід'ємною частиною діяльності практичних психологів.

У березні в рамках проведення батьківського всеобучу Шевченківського району м. Києва було проведено опитування в деяких школах району. Батькам пропонувалося відповісти на декілька питань, стосуються спілкування в сім'ї. Звісно, опитування було анонімним та включало такі запитання:

1. Чи кожного дня ви спілкуєтесь зі своїми дітьми?
2. Скільки в середньому в день ви приділяєте спілкуванню зі своїми дітьми?
3. Які теми є основними у вашому спілкуванні?
4. Які традиції існують у вашій сім'ї?
5. Як часто ви кажете дітям, що ви їх любите?
6. Як найчастіше ви проводите разом час?
7. Чи відчувають ваші діти себе захищеними, чи діляться з вами своїми проблемами.

Батьки з зацікавленістю поставилися до даного опитування. Результати опитування були такими.

Майже всі учасники опитування, 97%, зазначили, що виключаючи ті дні, коли батьки у від'їзді, вони спілкуються зі своїми дітьми кожного дня. І навіть тоді, коли немає можливості побачити, спілкуються по телефону або по інтернету. Тільки 3% батьків відмітили, що не кожного дня спілкуються з дітьми.

На друге питання відповіді були різними. Півтори-дві години в середньому відводять на спілкування з дітьми 44% опитуваних, 26% зазначили, що в середньому годину спілкування мають на день зі своїми дітьми. Відповіли, що не мають можливості спілкуватися багато, бо дуже багато працюють, 15% батьків. Решта написали, що буває по-різному, що діти більше проводять часу з бабусями та дідусями.

Із приводу тем для спілкування з дітьми теж маємо різноманітні відповіді. Майже всі 97% відповіли, що їхні розмови обов'язково стосуються теми навчання, 60% відповіли, що розмовляють зі своїми

дітьми про стосунки з однолітками в класі, про людські стосунки взагалі. Не можуть визначити чітко теми, «про що», 25% батьків; обговорюють політичні та актуальні життєві проблеми, книжки та фільми 21% батьків; намагаються зрозуміти внутрішні проблеми дитини, обмінюються відчуттями та внутрішніми переживаннями 11% батьків учнів.

Відповіді на питання, що стосуються домашніх традицій, теж виявились різноманітними. В основному 72% батьків зазначило, що є традиція на вихідних гуляти разом, 20% відмітили, що існує традиція ввечері сідати разом за стіл, 5% сказали, що збираються разом на свята, 3% зазначили, що особливих традицій в їхніх сім'ях не існує.

Щодо наступного питання думки батьків були такі. Часто кажуть дітям про свою любов 38% батьків, іноді кажуть дітям про любов 32%, майже ніколи кажуть 25% батьків, і не вважають, що про це потрібно часто говорити, – решта частина батьків.

Наведемо відповіді на наступне питання. Дуже мало часу для проведення з дітьми відзначили 37%; важко сказати, кожного разу по-різному – відзначили 34% відповідаючих; намагаємось сідати за стіл разом – зазначили 12% респондентів, 10% зазначили, що намагаються разом проводити відпустку, решта відповідей була різноманітна.

Відповіді на останнє питання теж були дуже різними за своїм змістом. Сподіваюсь, що відчувають захищеними, написали 38% опитуваних, 35% батьків, що приймали участь у дослідженні, відповіли, що раніше ділилися більше; 18% батьків зазначили, що діти завжди приходять зі своїми проблемами, решта респондентів відмітили, що діти самостійні, що останнім часом не знаходять спільних тем, що не питали дітей про їх відчуття захищеності та й не замислювались над даним питанням.

Відповіді батьків продемонстрували суперечливий характер батьківсько-дитячих стосунків та виявили проблемні питання, що важливі для роботи психолога. Після проведення опитування відбувся семінар-тренінг для батьків, де обговорювались питання, пов'язані з вихованням дітей в сім'ї.

Надаємо орієнтовний план та тематику семінару для батьків «*Соціально-психологічні аспекти існування сучасної сім'ї*».

Вступ. Мета, цілі, семінару.

Метою даного семінару було, насамперед, донести до батьків важливість спілкування з дітьми, а через комунікацію здійснити виконання основних сімейних функцій.

Блок 1. Що таке сім'я? Проблеми сімейного виховання.

Які бувають сім'ї. Історичний аспект. Мета-програми сім'ї. Функції сім'ї.

Блок 2. Культура споживання. Відношення до грошей. Культура стосунків з оточуючими людьми. Ненасильницьке спілкування М. Розенберг.

Важливість виховання власним прикладом. На власному прикладі культура споживання продуктів, свідоме відношення до грошей, до праці. Принципи ненасильницького спілкування в сім'ї, в школі, в житті загалом.

Як привчати дитину до правильного споживання їжі. Рекомендації з правильного харчування. Як навчити дитину свідомому відношенню до грошей. Як стати прикладом для власної дитини. Як навчити дитину повазі до оточуючих.

Блок 3. Сімейні традиції.

Сутність сімейних традицій. Як складаються сімейні традиції. Для чого потрібні сімейні традиції. Яке значення мають сімейні традиції для виховання гармонійної особистості. Анонс цікавих сімейних традицій.

Блок 4. Запитання-відповіді

Відповіді психолога на запитання батьків.

Заключення. Підведення підсумків

Хотілось би окремо зупинитися на запитаннях, якими цікавились батьки. Безумовно, всіх батьків турбує питання, як регулювати час спілкування дитини з гаджетами. Зацікавила тема та ідеї М. Розенберга. Багато батьків чули про нього вперше та навіть не уявляли про такий засіб спілкування. Навіть виявили побажання участі в спеціальному семінарі, присвяченому даній тематиці.

Особливий інтерес також викликали такі питання: чи потрібно в дитини просити прощення, чи дійсно потрібно казати дитині про свою любов до неї, торкнулись також теми фізичного покарання, яку підняли чоловіки.

Отже, проблема спілкування батьків і дітей в сім'ях зараз загострилась не тільки в силу зайнятості батьків роботою. Проблема деяких батьків не тільки в нерозумінні важливості виховного процесу в сім'ї,

а й у небажанні дотримуватись норм і правил, що впливають на нього. Традиції не мають місця в кожній сім'ї, родини стали більш дистанційованими, навіть проживаючи під одним дахом. Тому перед психологічною наукою постає питання вдосконалення системи психологічного супроводу сімей, батьківського всеобучу тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карабанова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования : уч. пос. Москва : Гадарика, 2004, 320 с.
2. Олійник В.В. Сім'я як першооснова духовного, економічного та соціального розвитку суспільства. *Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка»*. Випуск 23. 2013. С. 183–188.
3. Протас О.Л. Трансформація інституту сім'ї, як чинник умов сімейного виховання. *Вісник післядипломної освіти*. Випуск 11(40) Серія «Педагогічні науки» С. 142.
4. Яблонська Т.М. Тенденції та проблема виховання дітей в молодій сім'ї. *Вісник Міністерства України по справах сім'ї, молоді та спорту: науково-практичний журнал*. Кіїв, 2010 № 1-2. С. 53–57.
5. Сім'я, як об'єкт наукового дослідження. URL : <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/>

И. В. Раишковская. Проблемы общения родителей и детей в смысле воспитательного процесса семьи

Аннотація. В статті аналізуються деякі функції сімейного виховання. В частности, вихователна функція, функція психологічної безпеки, функція рекреативна. Також в статті представлено результати опитування батьків з метою вивчення їхніх поглядів на стосунки в сім'ї, на час, проведений з дітьми, на сімейні цінності і тому подібне. Також стаття містить план і короткий опис семінару для батьків в рамках батьківського всеобуча, який можна використовувати, в тому числі і в форматі онлайн.

Ключові слова: функції сім'ї, вихователна функція, рекреативна функція, функція психологічної захисти.

I. Rashkovska. Problems of communication between parents and children in the sense of the educational process in the family. – Article

Summary. The article analyzes some functions of family upbringing. In particular, the educational function, the function of psychological security, the recreational function. The article also presents the results of a survey of parents to study their views on family relationships, time spent with children, family values, and so on. Also, the article contains a plan and a brief description of the seminar for parents in the framework of parental education, which can be used, including in the online format.

Key words: family functions, educational function, recreational function, psychological protection function.

УДК 37.013.42.091.31:[373.2.016:003]:[159.922.76:616.89-008.434.3]

Н. І. Рудкевич

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи
факультету педагогічної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИЗАРТРИЄЮ ДО ПИСЬМОВОЇ ПРАКТИКИ

Анотація. У статті аналізується зміст організаційних та методичних засад підготовки дітей дошкільного віку до практики письма; описано зміст роботи з дітьми з дизартричними порушеннями; охарактеризовано соціально-побутові умови, які необхідні для дітей-дизартриків; схарактеризовано хід ранньої підготовки дітей дошкільного віку до письма; досліджено погляди науковців-дослідників у галузі дизартрії.

Ключові слова: дизартрія, діти-дизартрики, дизартричні розладами, письмо, звуко-буквенний елемент, звуко-складовий зразок.